

Türkiye’de Veteriner Hekimlerin, Veteriner Fakültesi Öğrencilerinin ve Kanun Uygulayıcıların Hayvan Haklarına Yönelik Tutumları Üzerine Bir Araştırma

Burcu KOÇ^{1}, Havva ALTUNÇUL², Gönül FİLOĞLU²*

¹*İstanbul Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Farmakoloji ve Toksikoloji Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye*

²*İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul, Türkiye*

**Sorumlu Yazar: Burcu KOÇ İstanbul Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Farmakoloji ve Toksikoloji Anabilim Dalı, 34320, Avcılar, İstanbul, Türkiye*

e-posta: burcu.koc@aol.com

Geliş Tarihi / Received: 21.04.2013

ÖZET

Bu çalışmada veteriner hekimlerin, veteriner fakültesi öğrencilerinin ve adalet sistemi içerisinde yer alan diğer grupların (hâkim, savcı, avukat, polis, zabıta) Türkiye’de hayvan hakları konusundaki tutumlarının araştırılması amaçlandı. Bu amaçla hazırlanan elektronik anket araştırmaya konu olan hedef kitlenin içinde veteriner fakültesi öğrencilerinin de bulunması nedeniyle veteriner fakültesi bulunan 19 şehirde (Ankara, İstanbul, Bursa, Aydın, Balıkesir, Samsun, Konya, Kayseri, Afyonkarahisar, Burdur, Kırıkkale, Hatay, Erzurum, Sivas, Diyarbakır, Van, Elazığ, Şanlıurfa, Kars) yaşayan hâkim, savcı, avukat, polis, zabıta, veteriner hekim ve veteriner fakültesi öğrencilerine uygulandı. Anket uygulaması sonucunda 13 şehirden (İstanbul, Bursa, Aydın, Burdur, Kırıkkale, Samsun, Ankara, Afyon, Van, Kars, Hatay, Erzurum, Elazığ) toplam 153 adet geri dönüş sağlandı. İnternet yoluyla toplam 153 kişiden elde edilen veriler SPSS 17.00 istatistik programı ile analiz edildi. Analiz sonucunda elde edilen veriler değerlendirildiğinde; katılımcıların hayvan haklarına yönelik tutum düzeylerinin kısmen pozitif olduğu belirlendi (Ort.=3,71±0,18). Cinsiyet, yaşanılan şehir, meslek, eğitim düzeyi, hayvan yetiştirme/besleme değişkenlerinin, tutum düzeylerini anlamlı düzeyde etkileyen parametreler olduğu belirlendi (P<0,05). Katılımcıların gelir düzeyleri ve yaşları ile hayvan haklarına yönelik tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamadı (P>0,05).

Anahtar Kelimeler: Demografik özellikler, hayvan hakları, tutum

ABSTRACT

A SURVEY TO IDENTIFY THE VETERINARIAN’S, VETERINARY FACULTY STUDENT’S AND LAW ENFORCEMENT OFFICER’S ATTITUDES TO ANIMAL RIGHTS IN TURKEY

In this study, attitudes about animal rights in Turkey have been investigated through veterinarians, veterinary faculty students and other occupational groups within the justice system (judge, prosecutor, lawyer, police and municipal police). For this aim, an online survey was developed for collecting data and applied to judge, prosecutor, lawyer, police, municipal police, veterinarians and veterinary faculty students in 19 different cities having (Ankara, İstanbul, Bursa, Aydın, Balıkesir, Samsun, Konya, Kayseri, Afyonkarahisar, Burdur, Kırıkkale, Hatay, Erzurum, Sivas, Diyarbakır, Van, Elazığ, Şanlıurfa, Kars) veterinary faculties. Following the conduction of the online survey, totally 153 return from 13 cities (İstanbul, Bursa, Ankara, Kırıkkale, Aydın, Burdur, Afyon, Samsun, Hatay, Erzurum, Elazığ, Kars and Van) achieved. Data obtained subsequent to the conduct of the on-line survey were analysed using SPSS

17.00 statistical program. The attitudes of participants towards animal rights are partially positive (Mean 3,71±0.18). According to the data obtained in this study; it can be said that gender, living place, occupation, education level, being an animal owner affected the level of attitudes significantly ($P<0.05$). No statistical significance was found on the attitude analysis related to income and age variables ($P>0.05$).

Key Words: Demographic characteristics, animal rights, attitude

Giriş

İnsan doğada var olduğu günden itibaren yaşam mücadelesi verirken, kendisinden başka canlılarında yaşadığının farkına varmış ve yaşadığı ortamı başka canlılarla paylaşmak zorunda kalmıştır. Daha çok insanların çıkarlarına dayanan insan-hayvan ilişkisi, ilk çağlara kadar uzanmasına rağmen, hayvan hakları ve refahının önemi son yıllarda daha çok dillendirilmeye başlanmıştır (Abanoz, 2008).

Türkiye’de hayvanları korumaya yönelik yakın tarihte yapılan son kanuni düzenleme Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi göz önüne alınarak hazırlanan 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunudur (T.C. Resmi Gazete, 2004). İlgili 4934 sayılı Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Karar’ın 22.07.2003 tarihli Resmi Gazete yayımlanarak yürürlüğe girmesinin ardından (T.C. Resmi Gazete, 2003), 24.06.2004 tarihinde 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu meclisten geçerek yasalaşmıştır (T.C. Resmi Gazete, 2004). Kanunun kabul edilmesi uygulama için yeterli olmayıp sadece hayvanları koruma konusunda ki genel çerçeveyi ve prensipleri belirlemiştir. Bu nedenle, kanunu izleyen tüzük, uygulama yönetmeliği gibi alt hukuk kurallarının da çıkarılması gereksinimi doğmuştur. Bu amaçla Orman ve Su İşleri Bakanlığı tarafından Hayvanların Korunmasına Dair Uygulama Yönetmeliği 12.05.2006 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanarak 5199 sayılı kanunda yer alan hükümlerin uygulanmasına dair esaslar belirlenmiştir (T.C. Resmi Gazete, 2006).

Hayvanları korumak amacıyla yapılan hukuki düzenlemeler yazılı mevzuattan uygulamaya aktarılabilirdiği takdirde işlevsel olabilir. Mevcut Hayvanları Koruma Kanunu’nda yer alan düzenlemelerin

uygulamaya yansıtılabilmesi için kanun uygulayıcıların ve mesleği itibariyle hayvanlarla yakından ilgili olan veteriner hekimlerin ve veteriner fakültesi öğrencilerinin, öncelikle hayvan haklarına yönelik tutumlarının belirlenmesi gerekmektedir. Bu çalışmanın amacı, veteriner hekimlerin, veteriner fakültesi öğrencilerinin ve kanun uygulayıcıların hayvan hakları üzerine tutum farkları olup olmadığını ortaya koymaktır. Çalışmanın içeriğini Türkiye’de yaşayan veteriner hekimler, veteriner fakültesi öğrencileri, polis, zabıta, avukat, hâkim ve savcılarının hayvan haklarına bakış açıları oluşturmaktadır. Elde edilen veriler doğrultusunda, ilgili meslek mensuplarının hayvan haklarına yönelik genel algısıyla uyumlu projeler geliştirilerek, hayvan hakları ve uygulamalarına yönelik eksikliklerin giderilmesi sağlanabilir.

Gereç ve Yöntem

Araştırmanın uygulanacağı hedef kitle belirlenirken meslekleri gereği hayvan hakları ile ilgili düzenlemeleri bilmek ve uygulamak durumunda olan hâkim, savcı, avukat, polis, zabıta, veteriner hekim ve veteriner fakültesi öğrencilerinden oluşan meslek grupları seçildi. Araştırma evrenini temsil eden örneklemin alınacağı şehirler ise veteriner fakültesi bulundurmaları esas alınarak tercih edildi. Bunun sebebi araştırmaya konu olan hedef kitlenin içinde veteriner fakültesi öğrencilerinin de bulunmasıdır. Ancak araştırmaya katılan gönüllülerin meslekleri dışında özel seçilmiş hiçbir özellikleri bulunmamaktadır. Söz konusu hedef kitle içinde yer alan tüm bireyler seçimde eşit şansa sahipti. Kendisine anket ulaşan ve geri bildirim yapan tüm bireyler araştırmaya dahil edilmiştir.

Anketin hazırlanmasında bazı ulusal ve uluslararası çalışmalardan yararlanıldı (Armutak, 2008; European Commission, 2005;

İzmirli, 2009; Özkul, 2010). Elektronik ortamda hazırlanan anket, katılımcılara internet yoluyla uygulandı. Anket formu, Türkiye’de veteriner fakültesi bulunan 19 şehirde, internet üzerinde elektronik posta adresi bulunan barolara, emniyet müdürlüklerine, veteriner hekimler odalarına gönderildi. Anketler veteriner hekimler odasına kayıtlı akademisyen veteriner hekimler aracılığıyla örneklem grubunda yer alan veteriner fakültesi öğrencilerine ulaştırıldı. Anket 2012 yılının Ocak ve Mayıs aylarında uygulandı. Geri dönüş sayısının yetersiz olmasından dolayı ilk gönderimden 15 gün sonra yeni bir mesajla ikinci defa gönderim yapıldı ve takip eden üç ay süresince aralıklarla

hatırlatma yapıldı. Bütün gönderimler sonucunda 13 farklı şehirden (İstanbul, Bursa, Aydın, Burdur, Kırıkkale, Samsun, Ankara, Afyon, Van, Kars, Hatay, Erzurum, Elazığ) toplam 153 adet geri dönüş sağlandı.

Anket demografik değişkenlerin (meslek, cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, yaşanılan şehir, gelir düzeyi, pet hayvanı besleme/çiftlik hayvanı yetiştirme durumları) sorgulanmasına yönelik 7 soru ve hayvan hakları kavramına yönelik genel tutumu belirlemek amacıyla 1-5 tipi Likert ölçeğine göre hazırlanmış 16 yargı içeren bir tutum ölçeğinden oluştu.

Tablo 1. Hayvan haklarına yönelik Likert tipi tutum ölçeği.

Table 1. A Likert type attitude scale towards animal rights.

1. Hayvanlarında yaşam hakkı vardır ve herkes bu hakka saygı duymalıdır.
2. Hayvan hakları ve uygulamaları ile ilgili yeterli bilgiye sahip olduğumu düşünüyorum.
3. Hayvana şiddet uygulayan kişilerin hayvana şiddet uygulamayan kişilere oranla insanlara şiddet uygulama olasılığı daha yüksektir.
4. Hayvana kötü muamele psikolojik bir bozukluğun belirtisi olabilir.
5. Kanunen hayvan öldürmek ve insan öldürmek arasında hiçbir fark olmamalıdır.
6. Dinin hayvan haklarını koruyucu ve hayvana kötü muameleyi önleyici etkisi olduğunu düşünüyorum.
7. 25 Ağustos 2010 tarihinde, Yunanistan, Veria Ceza Mahkemesi tarafından, İmathia Bölgesi, Agia Marina Köyü’nde eczacı M. M. ’ye ait 9 köpeği evinin bahçesinde zehirleyerek öldürmekten suçlu bulunan 72 yaşındaki çiftçi H. B. ’ye 5 ay hapis cezası verilmiştir. Yunan mahkemesince verilen bu kararı hayvan hakları açısından ülkemizde de emsal teşkil etmelidir.
8. Hayvanların hayvanat bahçeleri ve sirklerde insanları eğlendirmek amaçlı kullanılmasını bencilce ve insanlık dışı buluyorum.
9. Boğa güreşi, kurt avlama, balina avlama bazı ülkelerin geleneklerindedir. İspanya, İngiltere, Japonya gibi ülkelerin hayvan hakları adına bu geleneklerden vazgeçmeleri gerekmektedir.
10. Kesilmek üzere ithalatı yapılan canlı hayvan sevkياتında, hayvan refahı ve sağlığının uluslararası kanunlarla düzenlenmesi gereklidir.
11. Etiketinde “hayvan refahı gözetilerek yetiştirilmiştir” ibaresi bulunan hayvansal ürünleri %10 daha fazla para ödemek koşuluyla satın alabilirim.
12. İlköğretim eğitim müfredatına hayvan hakları eğitimi dahil edilmelidir.
13. Akademik çalışmalarda kullanılan laboratuvar hayvanları refahının sağlandığını düşünüyorum.
14. Üniversitelerde bulunan deney hayvanları etik kurulu çalışmalarını hayvan refahının sağlanması açısından yeterli buluyorum
15. Adli veteriner hekimlik kavramı ve / veya adli veteriner hekimin görevi hakkında bilgi sahibiyim.
16. Adli veteriner hekimlik dersinin içeriği, veteriner hekimin mezuniyet sonrası karşılaştığı adli olgularda konuyla ilgili mesleğinin gereksinimlerini karşılayabilecek düzeydedir.

Ölçekte yer alan her bir tutum ifadesinin altına beş seçenekten oluşan bir cevaplama çizelgesi yerleştirildi. Katılımcılara “kesinlikle katılıyorum”dan “kesinlikle katılmıyorum”a kadar değişen beş seçenek sunularak, katılma ya da katılmama derecelerini belirtmeleri istendi. Ölçekte olumlu cümleler “kesinlikle katılıyorum” seçeneğinden “kesinlikle katılmıyorum” seçeneğine doğru 5, 4, 3, 2, 1 şeklinde puanlanırken, olumsuz cümlelerde bunun tam tersi bir yol izlenerek “kesinlikle katılıyorum” seçeneğinden “kesinlikle katılmıyorum” seçeneğine doğru 1, 2, 3, 4, 5 şeklinde puanlandı. Kullanılan 5’li Likert ölçeği, 1’den 5’e kadar derecelendirme ölçeği olup her seçeneğe karşılık gelen puan aralıkları, kesinlikle katılmıyorum (1,00–1,79), kısmen katılmıyorum (1,80–2,59), fikrim yok (2,60–3,39), kısmen katılıyorum (3,40–4,19), kesinlikle katılıyorum (4,20–5,00) şeklinde yorumlanmaktadır. Bir katılımcı tarafından işaretlenen cümlelerin madde puanlarının toplamını işaretlenen cümle sayısına bölerek elde edilecek olan puan, katılımcıların tutumları hakkında araştırmacıları bir fikir sahibi yapabilecektir (Turgut ve Baykul, 1992). Tutum ölçeğinden 3 ya da üzerinde puan alınması hayvan haklarına yönelik pozitif tutum, 3’ün altında puan alınması negatif tutum olarak değerlendirilmektedir.

Anketin güvenilirliği Chronbach Alfa katsayısı ile değerlendirilerek 0,714 olarak oldukça güvenilir bulundu.

Toplam 153 kişinin katıldığı anketlerden elde edilen veriler SPSS 17.00 programı kullanılarak analiz edildi. Veriler değerlendirilirken tanımlayıcı istatistiksel metotlar (sayı, yüzde, ortalama, minimum değer, maksimum değer, standart sapma) kullanıldı. İstatistiksel analiz sonucunda elde edilen veriler tablolar halinde sunuldu.

Katılımcıların hayvan haklarına yönelik tutum düzeyleri için elde edilen puanların bağımsız değişkenlerle karşılaştırılmasında Kruskal Wallis Testi kullanıldı. Niceliksel verilerin ikili karşılaştırılmasında ise gruplar arasındaki farkı bulmak için Mann-Whitney U Testinden faydalanıldı. Bu testin sonuçlarını Tablo 2’de gösterebilmek amacı ile grup

ortalamalarının üzerine a, b ve c harfleri eklendi. Tüm analizlerde anlamlılık düzeyi $P < 0,05$ olarak kabul edildi.

Bulgular

Araştırmaya katılan 153 katılımcının hayvan haklarına yönelik tutum puanlarının aritmetik ortalaması 3,71, standart sapması 0,18 olarak bulundu. Ölçekten alınan en yüksek ortalama puan ise 4,18 olarak belirlendi. 5’li Likert ölçeğinde kısmen katılıyorum seçeneğine gelen puan aralığının 3,40-4,19 olduğu düşünüldüğünde, araştırmaya katılan bireylerin hayvan haklarına yönelik tutum düzeylerinin kısmen pozitif olduğu söylenebilmektedir (Ort.=3,71±0,18).

Örneklem grubunu oluşturan bireylerin yaş gruplarına göre dağılımlarında en büyük grubu 18-55 yaş aralığındaki bireylerin oluşturduğu belirlendi. En düşük katılımcı oranı 55 yaş ve üzeri bireylerden oluşan gruptadır. Katılımcıların yaş gruplarına göre yapılan tutum değerlendirmesinde $P=0,197$ olduğundan istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptandı (Tablo 2). Katılımcıların cinsiyetlerine göre dağılımı ve cinsiyet değişkenine göre yapılan tutum değerlendirmesi ile ilgili veriler Tablo 2’de görülmektedir. Bu verilere göre kadınların erkeklere oranla hayvan haklarına yönelik daha pozitif tutum sergiledikleri ($P=0,008$) belirlendi.

Katılımcıların eğitim düzeylerine göre yapılan tutum değerlendirmesinde, üniversite ($P=0,016$) ve lisansüstü ($P=0,025$) düzeyinde eğitime sahip bireylerin lise mezunlarına göre hayvan haklarına yönelik daha pozitif tutum sergilediği belirlendi (Tablo 2).

Ankete katılan 13 şehir Türkiye’nin genelini temsil etmek üzere batı, orta ve doğu bölgelerde bulunmalarına göre üç farklı grupta toplandı. Ülkenin batı bölgesinde yaşayan katılımcıların doğu ($P=0,026$) ve orta ($P=0,049$) bölgelerde yaşayan katılımcılara oranla hayvan haklarına yönelik daha pozitif tutum sergilediği istatistiksel olarak belirlendi (Tablo 2).

Tüm katılımcıların (153 kişi) meslek gruplarına göre hayvan haklarına yönelik tutum değerlendirmesi Tablo 2’de verildi. Hâkim,

savcı, avukat, polis ve zabıtalardan oluşan kanun uygulayıcı meslekler grubunda hâkimlerin ve savcılarının sırasıyla; avukat ($P=0,01$; $P=0,04$), polis ($P<0,01$; $P=0,01$) ve zabıtalara ($P<0,01$; $P=0,02$) oranla hayvan haklarına yönelik daha pozitif tutum sergilediği belirlendi. Kanun uygulayıcılar ile veteriner hekim ve veteriner fakültesi öğrencileri birlikte incelendiğinde zabıtalının, hâkim ($P<0,01$), savcı ($P=0,02$), veteriner hekim ($P=0,01$) ve veteriner fakültesi öğrencilerine ($P=0,03$) oranla hayvan haklarına yönelik daha az pozitif tutum sergilediği tespit edildi. Benzer şekilde polislerin de hâkim ($P<0,01$), savcı ($P=0,01$), veteriner hekim ($P=0,01$) ve veteriner fakültesi öğrencilerine ($P=0,02$) oranla hayvan haklarına yönelik daha az pozitif tutum gösterdiği belirlendi.

Tablo 2’de görüldüğü gibi katılımcıların aylık toplam gelir düzeyleri 0-4000’in üzerindedir. Katılımcıların gelir düzeylerine göre hayvan haklarına yönelik tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık ($P=0,112$) bulunamadı.

Katılımcıların %64’ü hayatının herhangi bir döneminde hayvan yetiştirdiğini/beslediğini ifade etti. Hayvan yetiştirmeyen/beslemeyenlerin oranı %36’dır. Hayvan haklarına yönelik yapılan tutum değerlendirmesinde hayvan yetiştiren/besleyen katılımcıların hayvan yetiştirmeyen/beslemeyen gruba göre daha pozitif tutum sergilediği ($P=0,011$) belirlendi (Tablo 2).

Tartışma ve Sonuç

Demografik karakterlere göre yapılan tutum değerlendirmesinde, katılımcıların hayvan haklarına yönelik tutumları ölçüldü. Yaş ve gelir düzeyi değişkenleri açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamadı (Tablo 2). Cinsiyetlere göre yapılan tutum değerlendirmesinde kadınların erkeklere oranla hayvan haklarına yönelik daha pozitif tutum sergilediği belirlendi ve bu durum istatistiksel olarak anlamlı bulundu (Tablo 2). Konuyla ilgili yapılan bazı çalışmalarda kadınların hayvan haklarına yönelik daha duyarlı olduğu

ve hayvan hakları savunucularının çoğunluğunun kadınlardan oluştuğu belirlenmiştir (Herzog, 2007; Jerolmack, 2003; Özkul ve ark., 2013). Bu durum kadınların erkeklere oranla sorumluluk alma duygusunun gelişmiş olması, sevecen ve empatik kişilik özelliklerine sahip olması hayvan haklarını da erkeklere oranla daha fazla desteklemelerine neden olmaktadır şeklinde yorumlanabilir (Peek ve ark., 1997).

Tutumun bir öğrenme ürünü olduğu bilinmektedir. Okullarda verilen teorik bilgilerin yanında sevgi, saygı, sorumluluk gibi bir takım evrensel değerler üzerinde durularak öğrencilerin bunları anlamaları, hayatlarını bu değerlere göre yaşamaları sağlanmaktadır (Türküm, 1998). Eğer okullarda hayvan haklarına yönelik özel bir eğitim verildiği düşünülürse, hayvan haklarına yönelik pozitif tutumun küçük yaşlarda eğitim aracılığıyla gelişmesi mümkün olabilir. Bu çalışmada da eğitim düzeylerinin hayvan haklarına yönelik tutuma etkisi incelendiğinde üniversite ve lisansüstü mezunlarının lise mezunlarından daha pozitif tutum sergilediği görüldü (Tablo 2). Benzer konuya yer veren farklı bir çalışmada hayvan haklarını destekleyenlerin çoğunluğunun üniversite mezunları olduğu, eğitim düzeyi arttıkça hayvan haklarına yönelik desteğin arttığı ortaya konmuştur (Miller, 2001). Anket uygulanan şehirler Türkiye’nin genelini temsil etmek üzere batı, orta ve doğuda bulunmalarına göre üç farklı grupta toplandı. Ülkenin batısında yaşayan katılımcıların orta ve doğu bölgelerde yaşayan katılımcılara oranla hayvan haklarına yönelik daha pozitif tutum sergilediği belirlendi (Tablo 2). Hayvan haklarına yönelik pozitif tutumun ülkenin batısında yaşayan katılımcılarda daha fazla olması büyükşehirlerde yaşayanların doğa özleminden kaynaklandığı şeklinde yorumlanabilmektedir (Allen, 2005). Diğer yandan İngiltere’de yapılan benzer çalışmada, hayvan haklarına yönelik tutumun bölgeler arası kültürel farklılıklardan da kaynaklanabileceği belirtilmiştir (Paul ve Podberscek, 2000).

Tablo 2. Katılımcıların demografik karakterlere göre (yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, yaşanılan şehir, meslek, gelir düzeyi, çiftlik hayvanı yetiştirme/pet hayvanı besleme) dağılımı ve tutum değerlendirilmesi.**Table 2.** Distribution of participants according to some demographic characteristics (age, gender, education level, province, occupation, income level, pet feeding/farm animal breeding) and assessment of attitudes.

Demografik Karakterler		n	%	Ort.	S.s	Maks.	Min.	P
Yaş	18-29	49	32	3,72	0,29	4,45	3,00	0,197
	30-39	48	31	3,69	0,30	4,53	3,00	
	40-55	49	32	3,76	0,24	4,15	3,00	
	55 ve üzeri	7	5	3,86	0,28	4,10	3,40	
Cinsiyet	Erkek	103	67	3,69	0,29	4,45	3,00	0,008
	Kadın	50	33	3,82	0,22	4,53	3,32	
Eğitim düzeyi	Lisansüstü	36	24	3,74 ^a	0,30	4,45	3,00	0,048
	Üniversite	106	69	3,75 ^a	0,26	4,53	3,00	
	Lise	11	7	3,53 ^b	0,26	3,95	3,15	
Yaşanılan şehir	Batı ^d	47	31	3,81 ^a	0,04	4,53	3,00	0,050
	Orta ^e	62	40	3,70 ^b	0,27	4,35	3,00	
	Doğu ^f	44	29	3,68 ^b	0,03	4,11	3,05	
Meslek	A	25	16	3,68 ^c	0,26	4,11	3,15	0,001
	H	14	9	3,88 ^b	0,15	4,15	3,65	
	S	14	9	3,85 ^b	0,19	4,05	3,50	
	P	13	9	3,56 ^c	0,40	4,45	3,00	
	Z	11	7	3,51 ^c	0,23	3,80	3,15	
	V	50	33	3,79 ^{ab}	0,28	4,53	3,00	
	VÖ	26	17	3,71 ^a	0,24	4,15	3,00	
Gelir düzeyi	0-1000	2	1	3,35	0,49	3,70	3,00	0,112
	1001-2000	15	10	3,68	0,18	3,95	3,32	
	2001-3000	50	33	3,71	0,31	4,53	3,00	
	3001-4000	51	33	3,79	0,27	4,45	3,00	
	4001 ve üstü	31	20	3,75	0,21	4,05	3,25	
	Yanıt yok	4	3	-	-	-	-	
Çiftlik hayvanı yetiştirme /pet hayvanı besleme	Evet	98	64	3,77	0,26	4,53	3,05	0,011
	Hayır	54	35	3,65	0,30	4,45	3,00	
	Yanıt yok	1	1	-	-	-	-	

P: Anlamlılık düzeyi, **a,b,c:** Tabloda yer alan a, b, c harfleri grupların anlamlılık açısından karşılaştırılmasında kullanılmaktadır. Aynı harfi taşıyan gruplar arasında anlamlı bir fark yok (örnek: eğitim düzeyinde lisansüstü ile üniversite grubu karşılaştırılıyor ise her ikisi de a ile işaretlenmiş olduğu için aralarında anlamlı bir fark yoktur), farklı harf taşıyanlar ise anlamlıdır (örnek: eğitim düzeyinde lisans üstü ile lise grubu karşılaştırılıyor ise biri a ile diğeri b ile işaretlenmiş olduğu için aralarında anlamlı bir fark vardır). **n:** Sayı, **%:** Yüzde, **Ort.:** Ortalama, **Min.:** Minimum değer, **Maks.:** Maksimum değer, **S.s.:** Standart sapma, ^d: İstanbul, Bursa, Aydın, Burdur, ^e: Kırıkkale, Samsun, Ankara, Afyon, ^f: Van, Kars, Hatay, Erzurum, Elazığ.

Katılımcıların meslek gruplarına göre hayvan haklarına yönelik tutum değerlendirmesinde sırasıyla zabıtalardan ve polislerin hâkim, savcı, veteriner ve veteriner fakültesi öğrencilerine oranla hayvan haklarına yönelik daha az pozitif tutum sergiledikleri belirlendi (Tablo 2). Bu sonuç, çalışmada yer verilen eğitim düzeylerine göre tutum değerlendirmesinden elde edilen sonuçlar ile uyumludur (Tablo 2). İlgili 5393 sayılı Belediye Kanununun 51. maddesine göre zabıta memuru olarak atanacak olan kişilerde lise ve dengi okul mezunu olması yeterliliği aranmaktadır (T.C. Resmi Gazete, 2007). Zabıtalardan hayvan haklarına yönelik negatif tutum sergiliyor olması bu gruptaki bireylerin eğitim düzeylerinden kaynaklandığı şeklinde yorumlanabilir. Avustralya’da demografik karakterlerin hayvan haklarına yönelik tutuma etkisini belirlemek amacıyla yapılan çalışmada (Signal ve Taylor, 2006); polislerin en az pozitif tutumu göstermesi bu çalışmanın sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Türkiye’de polislerde tükenmişlik ve görülen psikolojik değişimler üzerine yapılan bir çalışmada ise cinsiyete bağlı olarak değişmekle beraber, yoğun çalışma koşulları nedeniyle polislerin, depresyon, hostilite (saldırganlık) gibi psikolojik problemler yaşadıkları belirlenmiştir (Gündüz ve ark., 2007).

Hayvan haklarına yönelik yapılan tutum değerlendirmesinde çiftlik hayvanı yetiştiren/ pet hayvanı besleyen katılımcıların hayvan yetiştirmeyen/ beslemeyen gruba göre daha pozitif tutum sergilediği Tablo 2’de istatistiksel olarak gösterildi. Elde edilen sonuç hayvan yetiştirmenin/beslemenin kişilerin hayvan haklarına yönelik tutumlarına etkisini belirlemek için yapılan farklı bir çalışmayla benzerlik göstermektedir (Miura ve ark., 2002).

Sonuç olarak, araştırmada elde edilen veriler neticesinde; tüm katılımcıların hayvan haklarına yönelik pozitif tutum sergilediği belirlendi. Kanun uygulayıcılar, veteriner hekimler ve veteriner fakültesi öğrencilerinden oluşan meslek grupları içerisinde hayvan haklarına yönelik en az pozitif tutum sergileyenlerin zabıta ve polisler olduğu

belirlendi. Bu durum, hayvanların dâhil olduğu adli olaylarda delil toplama gibi görevleri olan olay yeri inceleme personelinin, yani polislerin ve tehlike yaratması muhtemel sahipsiz hayvanların uygun şekilde etkisiz hale getirilmesinde veteriner hekimlere yardımcı olan zabıtalardan, hayvanlara karşı pozitif tutumu geliştirmeye yönelik eğitim alması gerektiği şeklinde yorumlanabilir. Diğer yandan, çalışmadan elde edilen veriler doğrultusunda hayvan yetiştiren/besleyen bireylerin hayvan haklarına yönelik daha pozitif tutum sergilediği göz önünde bulundurularak bireylerin hayvanlarla daha sık vakit geçirmelerinin pozitif tutumu arttıracacağı söylenebilir.

KAYNAKLAR

- Abanoz, N., 2008.** Çağdaş Toplumlarda Hayvan Hakları ve Refahı, Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Allen, M. D., 2005.** Teasing out the linkage between public opinion on environmentalism and animal rights, Annual meeting of the midwest political science association, Chicago, IL., 6-7.
- Armutak, A., 2008.** İslam dini kutsal kitabında hayvan hakları. İstanbul Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi 34, 57-66.
- European Commission, 2005.** Attitudes of consumers towards the welfare of farmed animals. Special Eurobarometer 229, 50-51.
- Gündüz, B., Erkan, Z., Gökçakan, N. 2007.** Polislerde tükenmişlik ve görülen psikolojik belirtiler. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 16 (2), 283-298.
- Herzog, H.A., 2007.** Gender differences in human-animal interactions: A review. Anthrozoös 20, 7-21.
- İzmirli, S., 2009.** Türkiye’de Veteriner Hekimler, Veteriner Hekimliği Öğrencileri, Hayvan Sahipleri ve Toplumun Hayvan Gönenci (Refahı) Tutumları Üzerine Anket Çalışması, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Jerolmack, C., 2003.** Tracing the profile of animal rights supporters: a preliminary investigation. Society & Animals 11 (3), 245-263.
- Miller, C., 2001.** Childhood animal cruelty and interpersonal violence. Clinical Psychology Review 21, 735-749.

- Miura, A., Bradshaw J.W.S., Tanida H., 2002.** Childhood experiences and attitudes toward animal issues: A comparison of young adults in Japan and the UK. *Animal Welfare* 1 (4), 437-448.
- Özkul, T., 2010.** Türk Toplumunun Hayvan Hakları Kavramına Yaklaşımının Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma, TÜBİTAK SOBAG Proje 108K192, 1-68.
- Özkul, T., Sarıbaş, T., Uzabacı, E., Yüksel, E., 2013.** Türk toplumunun hayvan haklarına bakışımın belirlenmesine yönelik bir araştırma: I. Demografik özelliklere göre tutum analizi. *Kafkas Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi* 19 (1), 167-171.
- Paul, E.S., Podberscek, A.L., 2000.** Veterinary education and students' attitudes towards animal welfare. *Veterinary Record* 146, 269-272.
- Peek, C.W., Dunham, C.C., Dietz, B.E., 1997.** Gender relational role orientation, and affinity for animal rights. *Sex Roles* 37, 905-920.
- Signal, T. D., Taylor, N., 2006.** Attitudes to animals: demographics with in a community sample. *Society & Animals* 14 (2), 147-157.
- T.C. Resmi Gazete, 2003.** Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2003/07/20030722.htm> (Erişim: 25.06.2013).
- T.C. Resmi Gazete, 2004.** Hayvanları Koruma Kanunu. <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/07/20040701.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/07/20040701.htm> (Erişim: 20.06.2013).
- T.C. Resmi Gazete, 2006.** Hayvanların Korunmasına Dair Uygulama Yönetmeliği. <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/05/20060512.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/05/20060512.htm> (Erişim: 20.06.2013).
- T.C. Resmi Gazete, 2007.** Belediye Zabıta Yönetmeliği. <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.11244&sourceXmlSearch=&MevzuatIliski=0> (Erişim: 10.06.2013).
- Turgut, M. F., Baykul, Y., 1992.** Ölçekleme Teknikleri. ÖSYM Yayınları, Ankara.
- Türküm, S., 1998.** Çağdaş Toplumlarda Çevre Sorunları ve Çevre Bilinci, Çağdaş Yaşam Çağdaş İnsan. Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi İlköğretim Öğretmenliği Lisans Tamamlama Programı, 1, 165-181.